

Nr 2

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i den kommunala vallagen m. m. ävensom i ämnet väckt motion.

Till konstitutionsutskottet har båda kamrarna den 21 januari 1959 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 26, vari Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 19 december 1958, föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna förslag till

- 1) lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253);
- 2) lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753); samt
- 3) lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (nr 50).

Propositionens huvudsakliga syfte är dels att reglera förfarandet, då någon vid kommunalval befinnes vald för två eller flera valkretsar — det föreslagna förfarandet ansluter sig härvid till den för riksdagsmannavalen enligt § 27 riksdagsordningen gällande s. k. efterträdametoden — och dels att åvägabringa en bättre proportionalitet mellan mandatantal och befolkningsunderlag i valkretsar vid val i borgerliga primärkommuner.

Beträffande de skäl, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft den i anledning av propositionen väckta, till utskottet hänvisade motionen nr 136 i andra kammaren av herr *Håstad*. I motionen hemställes att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte ersätta den av Kungl. Maj:t föreslagna efterträdametoden med den s. k. obefintlighetsmetoden vid personval i kommunala församlingar i de fall, då en person blivit utsedd för mer än en valkrets, samt att utskottet måtte utarbeta härför erforderlig lagtext. I fråga om de av motionären anförda skälen får utskottet hänvisa till motionen.

A. Förfarandet vid s. k. dubbelval

Med hänsyn till att vid kommunala val valbarhet inom en valkrets ej är betingad av bosättning inom denna inträffar ej sällan att i sin helhet lika

1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1959, 5 saml. 2 avd. Nr 2*

röstsedlar, gemensamma listor, användes av ett parti eller en meningsriktning i flera valkretsar eller att vissa namn är gemensamma för röstsedlar i de olika kretsarna. Systemet med valkretsar och helt eller delvis likalydande röstsedlar medför ej sällan att samma person befinnes vald i två eller flera kretsar. Medan för riksdagsmannavalens del föreskrift givits i § 27 riksdagsordningen om förfarandet, då någon blivit för samma tid vald till ledamot av båda kamrarna eller till ledamot av endera för två eller flera valkretsar, saknas reglering i lag av motsvarande situation vid val av fullmäktige eller landstingsmän.

Eftersom resultatet av ett dylikt s. k. dubbelval blir, att den kommunala representation, som valet avser, icke blir fulltalig, har man varit tvungen att i rättstillämpningen finna en lösning på problemet. Praxis har emellertid icke varit enhetlig, utan förfarandet har växlat hos olika sammanräkningsmyndigheter. Även i regeringsrätten har olika meningar om hur problemet bör lösas kommit till uttryck.

Regeringsrätten har sålunda tidigare ansett den lösningen riktigast, att namnet på den, som befunnits vald i en krets, betraktas som obefintligt om det vid sammanräkningen i annan valkrets åter kommer i fråga för placering. Denna metod — kallad *obefintlighetsmetoden* — innefattar en analog tillämpning av vad som enligt 46 § kommunala vallagen gäller vid bestämmandet av ordningen mellan namnen i de olika C-, B- och A-grupperna vid sammanräkningen av valsedlarna för en och samma valkrets. För att obefintlighetsmetoden skall kunna tillämpas förutsättes att sammanräkningsmyndigheten beaktar resultatet av valet i redan räknade valkretsar. Vid val av landstingsmän, där sammanräkningen av de olika valkretsarna förrättas av olika myndigheter, förutsätter därför tillämpningen av obefintlighetsmetoden att sammanräkningsmyndigheterna för de olika valkretsarna håller varandra underrättade om vilka personer som — allteftersom sammanräkningsförrättningen fortskrider — befinnes valda, så att deras namn kan betraktas som obefintliga på valsedlarna för de andra valkretsarna. Föreskrifter om dylik kommunikation mellan sammanräkningsmyndigheter finnes icke. I vilken ordning valkretsarna skall räknas är ej heller reglerat.

Sedan 1942 skall emellertid enligt ett regeringsrättsavgörande den metoden tillämpas, att valresultatet bestämmes i varje valkrets för sig utan hänsyn till att någon, som befinnes vald i en krets, redan kan vara vald i annan krets. Den på detta sätt dubbelt valde får därpå anmäla, för vilken krets han vill anses vald. Efterträdare för honom får sedan utses eller — vid landstingsmannaval — tillkallas i valkrets, för vilken han ej önskat mottaga mandat. Den sålunda antagna metoden — benämnd *efterträdarmetoden* — ansluter sig till den reglering av dubbelvalssituationer, som skett i riksdagsordningen för riksdagsmannavalens del. I § 27 riksdagsordningen föreskrives nämligen att det ankommer på den dubbelt valde att bestämma, i vilken-

dera kammaren han vill inträda eller för vilken valkrets han vill anses vald. Det åligger honom härvid att göra skyndsamt anmälan till länsstyrelsen i den ort, för vilken han ej vill mottaga riksdagsmannauppsdrag, varefter enligt stadganden i lagen om val till riksdagen ny sammanräkning för utseende av efterträdare skall företagas.

De båda metoderna ger i vissa lägen olika resultat i fråga om personkretsen av de valda. Detta blir fallet då i valkretsarna användes visserligen likalydande men spaltade valsedlar. Vid tillämpning av obefintlighetsmetoden kommer sålunda de valda att återfinnas bland dem, som på valsedlarna upptagits för själva fullmäktigvalet, medan efterträdametoden leder till att i stället för den, som valts dubbelt och som av sagt sig uppdraget för viss valkrets, inträder den, som upptagits på valsedlarna för kretsen såsom särskild efterträdare för den dubbelvalde. Om ett parti gemensamt för de olika valkretsarna använder två eller flera typer valsedlar med delvis samma namn, kommer även metoderna att ge olika resultat. Vilken metod som tillämpas vid sammanräkningen har i vissa andra situationer betydelse för frågan vem eller vilka som skall inväljas i representationen jämte den som blivit berättigad till plats för två eller flera valkretsar. Tillämpas obefintlighetsmetoden kommer platsen eller platserna att besättas av kandidater på partiets valsedlar i övriga kretsar, alltefter den ordning, vari kretsarna upptages till sammanräkning. Vid tillämpning av efterträdametoden blir frågan vem som jämte den dubbelt valde skall taga plats i representationen beroende av i vilken valkrets den dubbelvalde efter eget bestämmande avsäger sig uppdraget, givetvis under förutsättning att såsom ersättare för honom ej ifrågakommer samma person i alla kretsarna.

Oaktat regeringsrätten redan 1942 antagit efterträdametoden har obefintlighetsmetoden tillämpats av en del sammanräkningsmyndigheter så sent som vid 1954 års kommunalval. Då så skett har detta tydligen haft sin grund i att valsedlarna uppgjorts med utgångspunkt från att obefintlighetsmetoden skulle komma till användning; sammanräkningsmyndigheterna har då icke velat förrycka valresultatet genom att tillämpa en annan metod.

I ett av riksdagen godkänt utlåtande nr 10/1955 i anledning av motioner med yrkande om intagning av föreskrifter i kommunala vallagen om förfarandet vid dubbelval framhöll konstitutionsutskottet, att någon enhetlig praxis i fråga om förfarandet vid dubbelval ej utbildat sig. Enligt utskottets mening medförde avsaknaden av lagregler på förevarande område betydande olägenheter.

Under hänvisning till konstitutionsutskottets förenämnda utlåtande hemställde riksdagen (skr. nr 133/1955) om utredning och förslag rörande förfarandet vid de kommunala dubbelvalen. I utlåtandet anfördes att det vid en närmare utredning av frågan borde prövas, huruvida någon av de dittills

använda metoderna — oförändrad eller modifierad — lämpligen borde lagfästas eller om någon annan metod kunde anses mera ändamålsenlig.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 maj 1955 tillkallade dåvarande chefen för justitiedepartementet samma dag kanslidirektören S. Waller att verkställa en teknisk översyn av bestämmelserna rörande allmänna val. I utredningsuppdraget har bl. a. ingått att upptaga frågan om förfarandet vid kommunala val, då någon blir vald i mera än en valkrets, s. k. dubbelval. Utredningen, som antagit benämningen *1955 års valutredning*, har i ett den 22 januari 1958 avlämnat betänkande (stencilerat) behandlat bl. a. denna fråga.

Utredningen uttalar i betänkandet till en början att möjligheterna att nå fram till en ny metod synes vara begränsade. Att införa en i sin helhet ny metod måste enligt utredningen framstå såsom uteslutet. Efter närmare överväganden konstaterar härefter utredningen att, om förfarandet vid dubbelval skall regleras genom uttryckliga bestämmelser i kommunala vallagen, man torde ha att välja mellan de metoder, som redan prövats i praktiken, eventuellt med någon modifikation.

Enligt utredningens uppfattning kan både efterträdametoden och obefintlighetsmetoden anses fullt användbara under förutsättning att det står klart för väljarna eller i varje fall för dem, som ombesörjer kandidatnomineringen, vilken metod som kommer att tillämpas i händelse av dubbelval, så att valsedlarna kan upprättas med hänsyn härtill.

Efter en granskning av de olika metodernas fördelar och nackdelar finner utredningen sig böra förorda att efterträdametoden lagfästas utan jämkningar.

Av flertalet *remissinstanser* framhålles att frånvaron av föreskrifter, som reglerar förfarandet vid dubbelval, utgör en brist som bör elimineras. Vad angår spørsmålet vilken metod som bör givas företräde vid en dylik reglering ansluter sig överståthållarämbetet och 19 länsstyrelser till utredningsmannens uppfattning att efterträdametoden bör lagfästas, länsstyrelserna i Uppsala, Örebro och Västmanlands län ger obefintlighetsmetoden sitt förord, och länsstyrelsen i Älvsborgs län ifrågasätter om ej den dubbelvaldes bosättning bör vara avgörande för frågan, i vilken krets han skall anses vald. Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund lämnar utredningsmannens förslag utan erinran.

Av naturliga skäl innehåller de yttranden, i vilka efterträdametoden avstyrkes och obefintlighetsmetoden förordas, en utförligare motivering. Härvid framhålles *dels* olägenheterna av efterträdametoden, främst med hänsyn till att den förorsakar flera sammanräkningar och därför försenar valresultatet, *dels* fördelarna av obefintlighetsmetoden, företrädesvis i det att den är enklare i tillämpningen, eliminerar den dubbelvaldes möjligheter

att påverka valutgången och i allmänhet måste antagas ge ett resultat som överensstämmer med väljarnas avsikt vid röstningen.

I några yttranden, i vilka efterträdarmetoden tillstyrkes, påpekas att utredningen ej beaktat det fall, att den dubbelvalde underlåter att giva besked om i vilken krets han vill anses vald. Frågan i vilken ordning en person som valts till fullmäktig i två eller flera valkretsar bör underrättas härom för att sättas i tillfälle att inkomma med avsägelse beröres tillika i ett par yttranden under erinran om att vid landstingsmannaval protokollsutdrag skall tillställas den valde, medan resultatet av fullmäktigval endast tillkännagives i länskungörelserna.

Departementschefen, som finner det angeläget att i lag regleras huru förfarandet skall anordnas i dubbelvalssituationer, anser i likhet med utredningsmannen att man vid lagregleringen är hänvisad att välja mellan de två metoder, som utvecklats i praxis, oaktat icke någon av dessa metoder enligt departementschefen går helt fri från anmärkningar.

Beträffande spørsmålet vilken av de båda metoderna som bör lagfästas anför departementschefen följande:

»Tager man vid valet mellan obefintlighetsmetoden och efterträdarmetoden intresset av enkelhet i tillämpningen till utgångspunkt vid en bedömning av frågan, vilkendera metoden som bör lagfästas, talar otvivelaktigt övervägande skäl för obefintlighetsmetoden. Med denna kan nämligen valresultatet utan att något dubbelval äger rum definitivt fastställas redan vid den ursprungliga sammanräkningen; efterträdarmetoden kräver däremot, såvitt rör fullmäktigval, kompletterande sammanräkningar för utseende av efterträdare till den dubbelvalde i den eller de kretsar, i vilka han ej önskat mottaga fullmäktiguppdrag.

På sätt i det föregående närmare belysts äger obefintlighetsmetoden därjämte ett i och för sig ej oväsentligt företräde framför efterträdarmetoden, i det den, när spaltade valseklar eller olika valsekelstyper med något gemensamt namn använts, utesluter risken för resultat, vilkas överensstämmelse med den enskilde väljarens intentioner kan sättas i fråga eller som icke riktigt återspeglar det relativa styrkeförhållandet mellan olika grupper av väljare inom ett parti. Riskerna för dylika mindre tillfredsställande resultat, vilka kan inträda om efterträdarmetoden användes, kan emellertid elimineras genom att valseklarna utformas med hänsyn till denna methods verkningar: spaltade valseklar undvikas och på olika listtyper upptages icke något gemensamt namn. Det är härjämte att märka att de angivna olägenheterna av efterträdarmetoden i samband med användningen av olika listtyper endast uppträder vid visst styrkeförhållande mellan typerna i förening med visst antal mandat, som partiet äger besälta. Det torde inträffa förhållandevis sällan, att samtliga de faktorer föreligger, vilka i förening kan föranleda att en minoritetslista ej får till-

sätta så många mandat som svarar mot dess relativa styrka. Med hänsyn härtill synes mig de angivna förhållandena icke innebära något avgörande företräde för obefintlighetsmetoden.

Med obefintlighetsmetoden är däremot sådana nackdelar förenade, som endast delvis är av den art, att de skulle kunna undanröjas. En sådan nackdel av mera allmän karaktär är att metoden, genom att den underlättar bruket av gemensamma valsedlar för de olika valkretsarna, är ägnad att bibehålla en valkretsindelning i sådana fall, då denna förlorat sitt sakliga berättigande och endast olägenheterna av valkretsindelningen kvarstår. Den allmänna tendensen, särskilt efter den nya kommunallagens ikraftträdande, synes vara att antalet i valkretsar för fullmäktigval indelade kommuner minskar. Man bör enligt min mening icke lagfästa en metod, som i sin tillämpning kan antagas komma att motverka denna utveckling. En annan nackdel med obefintlighetsmetoden är att den förutsätter att sammanräkningen av alla valkretsarna inom valområdet verkställs av samma myndighet. Så sker icke vid val i landstingskommun. För sådana val skulle följaktligen erfordras särskilda föreskrifter om skyldighet för sammanräkningsmyndigheterna att underrätta varandra om valutgången i de olika kretsarna. Mot obefintlighetsmetoden talar emellertid även skäl, som hänför sig till valrättsliga synpunkter och som enligt min mening är tungt vägande. Metoden bryter sålunda med den eljest inom valrätten konsekvent iakttagna principen, att valet i varje valkrets är en självständig förrättning, som genomföres och avslutas oberoende av motsvarande förrättning i andra valkretsar inom valområdet. Vidare strider obefintlighetsmetoden mot det förfarande som i riksdagsordningen är föreskrivet för dubbelvalssituationer vid riksdagsmannaval; enligt § 27 riksdagsordningen skall nämligen efterträdametoden tillämpas vid sådant val. Intresset av att så långt möjligt enhetliga regler gäller för riksdagsmannaval och kommunala val synes mig i själva verket så betydelsefullt, att det kan ifrågasättas om icke redan den omständigheten att riksdagsordningen anammat efterträdametoden vore tillräckligt skäl att avvisa obefintlighetsmetoden för de kommunala valens del. Såsom ett viktigt skäl mot obefintlighetsmetoden kan också anföras att den, om den lagfästes, skulle innebära en brytning med en praxis, som blivit stadgad i högsta instans och som får antagas numera ha blivit känd av de politiska partiernas lokalorganisationer.

I alla de hänseenden, i vilka enligt det sagda obefintlighetsmetoden är behäftad med olägenheter, måste efterträdametoden anses överlägsen denna. Efterträdametoden påskyndar sålunda avskaffandet av överflödiga valkretsindelningar, den kan tillämpas utan påbyggnad av särskilda föreskrifter för de fall då sammanräkningarna handhavas av flera myndigheter inom valområdet, den överensstämmer med de principer för val i valkrets som eljest tillämpas, den ansluter sig till förfarandet i motsvarande situationer vid riksdagsmannaval och den har vunnit hävd i praxis.

Jag finner med hänsyn till det anförda och i likhet med det stora flertalet remissinstanser, att efterträdarmetoden bör givas företräde.

Mot efterträdarmetoden kan emellertid anmärkas att den ger den dubbelvalde möjlighet att påverka frågan, vem som jämte honom skall taga plats i den representation, som valet avser. Skäl föreligger därför att överväga, huruvida denna möjlighet icke borde elimineras. I ett remissyttrande har i detta hänseende föreslagits, att den dubbelvaldes bosättning skulle få bli avgörande för frågan, i vilken krets han skulle anses vald. En sådan regel, som äger förtjänsten att vara enkel, skulle emellertid icke lösa problemet i sådana fall, då flera än två kretsar förekommer och dubbelvalet äger rum i kretsar, i vilka den dubbelvalde ej är bosatt. Då frågans betydelse icke synes motivera införandet av någon mera komplicerad regel och då det för riksdagsmannavalens del har ansetts kunna tillåtas att den dubbelvalde har ett visst inflytande i motsvarande situation, finner jag mig kunna godtaga utredningsmannens förslag att efterträdarmetoden lagfästes utan påbyggnad av särskilda regler på denna punkt.»

Vad därefter angår frågan på vad sätt den dubbelvalde — därest efterträdarmetoden lagfästes — vid fullmäktigeval bör underrättas om valets utgång för att sättas i tillfälle att ge besked om för vilken krets han vill anses vald, ävensom för samtliga kommunvals del frågan huruvida viss tid bör föreskrivas, inom vilken sådant besked skall lämnas, uttalar departementschefen:

»Vad beträffar den förstnämnda frågan synes det mig lämpligt, att den som valts till fullmäktig underrättas härom på i huvudsak samma sätt som den som valts till landstingsman. Sammanräkningsmyndigheten bör sålunda vara skyldig att efter valets avslutande tillställa de valda utdrag ur protokollet över förrättningen. Sådant utdrag bör givetvis tillställas alla de valda och alltså ej blott dem, som valts dubbelt. Det torde i motsats till vad som gäller vid landstingsmannaval icke vara erforderligt att tillägga protokollsutdragen karaktären av fullmakt.

Självfallet kan det tänkas inträffa att den, som valts dubbelt, utan giltigt skäl dröjer med att lämna besked om, för vilken valkrets han vill anses vald. Det torde emellertid ligga i de politiska partiernas eget intresse att dubbelvalssituationer med det snaraste bringas ur världen, varför man synes kunna utgå från att besked lämnas inom sådan tid, att den nyvalda representationen blir fulltalig till sitt första sammanträde. Vid sådant förhållande finner jag det ej erforderligt att tynga lagen med regler om viss frist, inom vilken angivna besked skall ha lämnats, och vilka åtgärder som skall vidtagas för den händelse besked icke inkommer i rätt tid. Däremot torde liksom i § 27 riksdagsordningen böra föreskrivas, att beskedet skall lämnas skyndsamt. Härvid bör den dubbelvalde i regel icke avvakta att valet vinner laga kraft.

Liksom utredningsmannen finner jag att beskedet bör lämnas direkt till den myndighet som har att utse eller tillkalla efterträdare.»

Utskottet. Såsom framgår av det föregående har avsaknaden av föreskrifter om huru skall förfaras då någon vid val av fullmäktige eller landstingsmän blivit vald i två eller flera kretsar medfört en viss osäkerhet i praxis. Redan på grund härav framstår det såsom angeläget att en reglering av förfarandet sker i lag. Vad angår frågan efter vilken linje en dylik lagreglering skall göras torde man, såsom utredningsmannen och departementschefen funnit, ha att välja mellan någon av de båda hittills i praxis använda metoderna, obefintlighetsmetoden och efterträdar metoden, särskilt som någon ny metod icke synes kunna komma i fråga om kravet på metodens enkelhet i praktisk tillämpning icke skall eftersättas.

Vi bedömandet av frågan vilken av de båda metoderna som bör väljas har utskottet beaktat att gentemot efterträdar metoden kan invändas, att den ger den dubbelte valde möjlighet att påverka frågan vem som jämte honom skall taga plats i den representation valet avser. Emellertid kan detta förhållande enligt utskottets uppfattning icke tillmätas avgörande betydelse vid valet mellan de båda ifrågavarande metoderna. Ej heller kan förhållandet motivera att efterträdar metoden för sin tillämpning påbygges med en regel som eliminerar den dubbelte valdes möjlighet i berört hänseende, i synnerhet som en dylik regel måste bli tämligen komplicerad. Då det gäller riksdagsmannavalen har även dubbelte vald visst inflytande i motsvarande situationer.

Önskvärdheten av att förfarandet ansluter sig till vad som är föreskrivet för motsvarande situationer vid riksdagsmannaval talar starkt till förmån för efterträdar metoden. En väsentlig fördel med denna metod är även att den icke — såsom är fallet med obefintlighetsmetoden — för sin tillämpning förutsätter en påbyggnad av särskilda föreskrifter för de fall då sammanräkningarna verkställas av skilda myndigheter inom valområdet. Att efterträdar metoden genom regeringsrättens senaste avgöranden godtagits i praxis och numera torde vara allmänt känd av de politiska partiernas lokalorganisationer utgör tillika en omständighet som förtjänar att beaktas i detta sammanhang.

Den avvägning som departementschefen gjort mellan de båda metoderna finner utskottet således riktig. Utskottet anser sig därför böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag att efterträdar metoden lagfästas utan jämkningar eller påbyggnad av några särskilda regler.

Förslaget att sammanräkningsmyndighet skall vid val av fullmäktige efter valets avslutande tillställa de valda utdrag ur protokollet över förrättningen föranleder ej erinran från utskottets sida. Ej heller har utskottet funnit anledning till erinran mot vad departementschefen uttalat angående

frågan huruvida viss tid bör föreskrivas, inom vilken den dubbelt valde bör lämna besked om för vilken valkrets han vill anses vald.

Utskottet tillstyrker förty bifall till propositionen i förevarande del och avstyrker motionen.

B. Mandatfördelningen mellan valkretsar i borgerliga primärkommuner

Föreskrifterna om vad som skall iakttagas vid valkretsindelning och om det formella förfarandet vid meddelande av beslut därom återfinnes i 9 § andra och tredje styckena kommunallagen den 18 december 1953 (KL). I andra stycket stadgas, att vid valkretsindelning skall iakttagas bland annat, *att* varje krets kommer att utse minst tio, högst trettio fullmäktige efter den beräkningsgrund, att i allmänhet inom varje krets en fullmäktig utses för varje befolkningstal motsvarande det som erhålles, då kommunens folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela kommunen, *samt att* antalet fullmäktige för hela kommunen, i den mån det utan olägenhet kan ske, fördelas lika på de särskilda valkretsarna. Det är att märka att med hänsyn till lagens föreskrift att *i allmänhet* en fullmäktig skall utses inom varje krets för varje på angivet sätt bestämt befolkningstal något formellt hinder icke finnes för avvikelser från proportionaliteten.

Enligt 9 § tredje stycket äger fullmäktige, efter därom av kommunens styrelse uppgjort förslag, göra framställning hos länsstyrelsen om indelning i valkretsar jämte antalet fullmäktige för varje valkrets. Utan föregående framställning må länsstyrelsen förordna om sådan indelning, sedan tillfälle beretts fullmäktige att avgiva yttrande i ärendet. Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning. I lagen saknas uttrycklig föreskrift om när beslut om antalet mandat i de olika kretsarna skall föreligga. I lagen anges ej heller huruvida siffrorna för den mantalskrivna eller för den kyrkobokförda befolkningen skall läggas till grund för beräkningen av antalet mandat i valkretsarna. Praxis synes härvidlag vara växlande.

De i 9 § kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (KL Sthlm) meddelade bestämmelserna om valkretsindelning överensstämmer i huvudsak med bestämmelserna i KL. I avseende å tidpunkten för mandatfördelningen valkretsarna emellan och de befolkningssiffror, som skall ligga till grund för mandatfördelningen, upptar ej heller KL Sthlm några föreskrifter.

I en vid 1954 års riksdag i andra kammaren väckt motion (nr 422) riklades mot bakgrunden av då gällande lagar om kommunalstyrelse kritik mot det förhållandet att bestämmelserna medgav avsteg från proportionaliteten mellan antalet mandat i valkretsarna och dessas folkmängd. Enligt motionären borde orden »i allmänhet» utgå ur de lagstadganden som före-

skrev proportionalitet. Till stöd för kritiken återopades ett fall av val av kommunalfullmäktige, vid vilket en landskommun varit indelad i två valkretsar. Dessa hade valt vardera tjugu fullmäktige, ehuru folkmängden i den ena kretsen varit mer än dubbelt så stor som i den andra.

Konstitutionsutskottet, som behandlade motionen, uttalade i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 18/1954), att enligt dess bedömande borde vid fullmäktigval inom primärkommunerna den ledande synpunkten vid fördelningen av mandat å valkretsar vara proportionalitet mot folkmängden. Åtskilliga av de avvikelser, som förelegat, framstod enligt utskottet som icke godtagbara avvikelser från proportionalitetsprincipen. Då den avfattning principen fått — att mandatfördelningen »i allmänhet» skall vara proportionell mot folkmängden — kunde ha bidragit till osäkerheten i tillämpningen, ansåg utskottet, att ifrågavarande bestämmelser borde omformuleras. Proportionalitetsregeln var för övrigt enligt utskottets mening av den vikt, att den icke i något fall borde sättas åsido. I utlåtandet förklarade utskottet vidare att ytterligare två frågor syntes förtjänta av uppmärksamhet i samband med det av motionen väckta spörsmålet om proportionaliteten, nämligen frågorna om tidpunkten för beslut om mandatfördelning mellan valkretsar och om vilka befolkningssiffror som borde läggas till grund för fördelningen.

I överensstämmelse med utskottets förslag hemställde riksdagen (skr. nr 373) att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om översyn av bestämmelserna i lagstiftningen om borgerliga och kyrkliga primärkommuner angående indelning i valkretsar vid fullmäktigval samt om framläggande för riksdagen av de förslag, som översynen kunde föranleda. Med anledning av riksdagens hemställan erhöll 1955 års valutredning uppdrag att verkställa den begärda översynen.

Utredningen anlägger i sitt den 22 januari 1958 avlämnade betänkande till en början vissa allmänna synpunkter på frågan om valkretsindelning och proportionalitet vid mandatfördelningen mellan valkretsarna. Det framhålls härvid att syftet med valkretsindelningen, särskilt betydelsen av att låta lokala intressen komma till uttryck, medför att det framstår såsom angeläget att indelningen blir förhållandevis beständig. Valkretsarnas gränser bör därför icke ofta ändras. Vidare nödvändiggör kravet på proportionell rättvisa partierna emellan att valkretsarna icke blir alltför små; samtidigt är det ett önskemål, att icke heller någon av valkretsarna blir så stor, att de olägenheter som man velat förebygga med valkretsindelningen delvis kommer att kvarstå.

Vad beträffar utformningen av reglerna om valkretsindelning framhåller utredningen att nu gällande bestämmelser om vad som skall iakttagas vid valkretsindelning i själva verket fullgör två funktioner: dels uppdrager de vissa riktlinjer för själva indelningen, dels anger de grunden för mandatför-

delningen mellan kretsarna. Bestämmelserna åsyftar enligt utredningen att dessa båda frågor skall övervägas samtidigt, vilket synes ha påverkat bestämmelsernas utformning. Sålunda torde uttrycket »i allmänhet» i stadgandet att i allmänhet inom varje krets en fullmäktig skall utses för varje befolkningstal, som erhålles då kommunens folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela kommunen, vara erforderligt redan av den anledningen att det är praktiskt taget omöjligt att verkställa en valkretsindelning på sådant sätt, att beräkningsgrunden kan tillämpas med matematisk exakthet.

Utredningen konstaterar därefter att frågan huruvida möjlighet bör finnas att i vissa fall avvika från proportionalitetsregeln främst är beroende av två omständigheter, nämligen dels om och i så fall i vilken utsträckning bindande regler skall finnas för antalet mandat i varje valkrets, dels vid vilken tidpunkt beslut om mandatfördelningen skall meddelas.

Rörande spørsmålet, huruvida ett fast minimum för antalet mandat i valkrets bör vara stadgat, framhåller utredningen att något krav på en ändring av det minsta antal fullmäktige, som skall utses inom varje valkrets, icke har framställts. Det förhållandevis stora antalet fullmäktige inom de kommuner och församlingar, där valkretsindelning kan komma i fråga, samt möjligheterna att inom vissa gränser variera detsamma synes utredningen utgöra tillräckliga förutsättningar för en tillfredsställande valkretsindelning utan ändring av minimiantalet.

Vad därefter angår frågan, huruvida ett fast maximum för antalet mandat i valkrets bör vara föreskrivet, konstaterar utredningen att bestämmelserna om maximitalet knappast synes vara till någon nytta och att de i vissa fall kan försvåra en lämplig valkretsindelning. Utredningen finner det därför vara lämpligast att helt borttaga bestämmelserna om mandatmaximum.

Angående tidpunkten för mandatfördelningen fastslår utredningen till en början, att om besluten om valkretsindelning och mandatfördelning mellan kretsarna skall meddelas samtidigt, kan icke folkmängden under valåret läggas till grund för mandatfördelningen, eftersom det av praktiska skäl framstår såsom önskvärt att valkretsindelningen är fastställd senast före ingången av det år, under vilket den skall tillämpas. För att mera aktuella befolkningssiffror skall kunna läggas till grund för mandatfördelningen finner utredningen det motiverat att mandatfördelningen sker genom ett från beslutet om kretsindelning fristående beslut under valåret. Härigenom vinnes enligt utredningen vidare garantier för en regelbunden omprövning av mandatfördelningen. Utredningen anser fördelarna av att beslutet om mandatfördelningen äger rum under valåret så påtagliga, att de uppväger de olägenheter, som under vissa omständigheter kan bli en följd av att besluten om valkretsindelning och mandatfördelning icke fattas samtidigt.

Vad slutligen beträffar spørsmålet, huruvida mantalslängdens eller kyrko-

bokföringens folkmängdssiffror skall ligga till grund för fördelningen av mandaten mellan valkretsarna föreslår utredningen, att mantalslängdens befolknings-siffror får fylla denna funktion. Såsom motiv härför anför utredningen, att då valkretsar ofta består av delar av administrativa områden, kan uppgifterna om folkmängden icke erhållas ur den officiella befolkningsstatistiken, som angiver befolkningen vid årsskiftet med ledning av kyrkobokföringen. De uppgifter, som erfordras, torde enligt utredningen lättare erhållas ur mantalslängden än med ledning av kyrkobokföringen. Utredningen påpekar att om mandatfördelningen under valåret sker med ledning av den för detta år gällande mantalslängden erhålles även kongruens mellan den befolkning som skall utgöra väljarunderlaget och den som bestämmer mandatfördelningen.

I *remissyttrandena* har utredningens förslag i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Några remissinstanser — sju länsstyrelser — är emellertid tveksamma om lämpligheten av eller motsätter sig uttryckligen en sådan ordning, att mandaten skulle fördelas vid en från valkretsindelningen fristående förrättning. Som skäl anföres att den föreslagna ordningen innebär en ökad arbetsbelastning för länsstyrelsen och är mindre praktisk.

Departementschefen framhåller inledningsvis att då lagen genom uttrycket »i allmänhet» medger avsteg från proportionalitetsregeln torde härmed främst lämnas utrymme för sådana avsteg, som betingas av att valkvoten praktiskt taget aldrig går jämnt upp i valkretsarnas befolknings-siffror; större eller mindre överskott uppstår och samtliga mandat kan ej fördelas enligt huvudregeln. Med hänsyn till att i tillämpningen lagens formulering emellertid tolkats såsom innebärande ett medgivande till avsteg från proportionaliteten även av andra skäl torde enligt departementschefen en fastare reglering av grunderna för mandatfördelningen mellan valkretsarna vara påkallad. Departementschefen finner att härvid i första hand bör eftersträvas en sådan ordning att proportionalitetsprincipen så långt möjligt blir tillgodosedd vid mandatfördelningen samt anför i fortsättningen:

»Det synes vidare böra tillses, att de nya reglerna i görligaste mån kommer att ansluta sig till vad som enligt riksdagsordningen gäller för mandatfördelningen mellan valkretsarna vid andrakammarvalen. Såsom huvudregel bör bibehållas nuvarande valkvotsmetod, men den bör kompletteras med en regel att mandat, som icke kunnat utläggas efter huvudregeln, skall fördelas efter storleken av valkretsarnas överskottstal. Med en dylik kompletterande regel uteslutes skönsmässiga avvikelser från proportionalitetsprincipen och denna tillgodoses även i övrigt så långt det låter sig praktiskt genomföra.

Emellertid är att märka att de angivna reglerna för mandatfördelningen i vissa fall, då valkretsindelningen lämnas orubbad, kan komma i konflikt

med gällande regler om maximum och minimum för antalet mandat i valkrets. Så är fallet om befolkningsunderlaget i en valkrets med tillämpning av valkvotsmetoden och överskottsregeln skulle berättiga till mer än trettio mandat eller mindre än tio mandat. Då skäl icke torde föreligga att för de fall, då regeln om maximum skulle komma i motsatsförhållande till fördelningsreglerna, framtvinga en ändrad valkretsindelning — en sådan bör, allmänt sett, vara förhållandevis beständig, om skäl för valkretsindelning över huvud taget föreligger — bör samtidigt med de ändrade fördelningsreglerna frågan om bibehållande av nuvarande maximum upptagas till övervägande. Däremot torde en sänkning av minimum för antalet mandat i valkrets icke böra ifrågakomma. Intresset att tillräckligt antal mandat finnes i valkrets för att proportionaliteten mellan konkurrerande meningsriktningar skall kunna komma till uttryck måste nämligen anses så betydelsefullt, att det väger över intresset av att bibehålla valkretsindelningen orubbad.

Vad beträffar maximum för antalet mandat i valkrets torde det mest rationella vara att — såsom föreslagits av valutredningen och lämnats utan erinran av remissinstanserna — slopa föreskriften härom. Denna synes nämligen mot bakgrunden av stadgandet, att mandaten i den mån det utan olägenhet kan ske skall fördelas lika på de särskilda valkretsarna, icke fylla någon självständig uppgift; för Stockholms del föranleder den dock indelning av staden i minst fyra valkretsar. Stockholm är emellertid indelat i sex valkretsar och en minskning av antalet under fyra torde sakna all aktualitet. På grund härav och på de av utredningen i övrigt anförda skälen, vilka ej heller föranlett någon erinran under remissbehandlingen, förordar jag att stadgandena om maximumantalet mandat i valkrets utgår såväl ur kommunallagen som ur kommunallagen för Stockholm.

De föreslagna reglerna för mandatfördelningen innebär att möjligheten att anlägga lämplighetssynpunkter vid fördelningen bortfaller. Vid sådant förhållande bortfaller också grunden för nuvarande stadgande om rätt för fullmäktige att hos länsstyrelsen göra framställning om mandatens fördelning på valkretsarna. Stadgandet torde därför böra utgå.

Med den utformning nu gällande bestämmelser om fördelningen av mandaten mellan valkretsarna erhållit, synes valkretsindelningen och mandatfördelningen vara att betrakta som *en* åtgärd ehuru med två led. Då lagen emellertid icke uttryckligen föreskriver att valkretsindelningen och mandatfördelningen skall ske samtidigt och då reglerna för mandatfördelningen icke nödvändigtvis kräver att fördelningen fixeras vid valkretsindelningen, har mandatfördelningen i praxis på sina håll utbrutits till ett särskilt beslut, som förlagts till valåret. Härigenom har man vunnit att mandatfördelningen kunnat grundas på befolkningssiffrorna vid valårets början i stället för på motsvarande siffror året dessförinnan.

Liksom utredningen och huvudparten av remissinstanserna finner jag det sålunda praktiserade förfarandet innebära väsentliga fördelar. Befolkningsomflyttningar mellan olika stadsdelar eller olika delar av andra kommuner sker numera ofta mycket snabbt, sedan det blivit allt vanligare att hela bostadsområden färdigställas i ett sammanhang. Det är i proportionalitetens intresse angeläget att valkrets, som fått ett betydande befolkningstillskott, också så snart som möjligt tillägges häremot svarande antal mandat. Jag förordar därför att mandatfördelningen mellan valkretsarna sker genom ett särskilt beslut under valåret, varom uttrycklig föreskrift torde böra intagas i lagen.

Valkretsindelningen måste emellertid med hänsyn till dess återverkningar på uppläggnings av röstlängden såsom hittills beslutas under året före valåret. Vid sådant förhållande måste beaktas att det kan inträffa att valkrets, till följd av befolkningsomflyttningar under året före valåret, vid tidpunkten för mandatfördelningen icke längre är berättigad att utse tio fullmäktige. Såsom förut anförts bör minimum för antalet mandat i valkrets icke sänkas. Kretsen måste därför, ehuru dess befolkningsunderlag icke berättigar därtill, utse tio fullmäktige. De avvikelser från proportionalitetsregeln, som kan bli en följd härav, torde emellertid vara av underordnad betydelse. De bör likväl icke bestå längre än under den mandatperiod, som fördelningen avser. I lagen torde därför böra intagas föreskrift att valkretsindelningen skall upplagas till omprövning före nästa val, om en krets tillagts tio mandat, ehuru den med hänsyn till befolkningsunderlaget vid tiden för mandatfördelningen ej varit berättigad därtill.

Det förtjänar understrykas att de föreslagna reglerna om mandatfördelning genom ett särskilt, till valåret förlagt beslut, som grundar sig på befolkningssiffrorna vid valårets början, medför att mandatfördelningen kommer att omprövas inför varje val. De avvikelser från proportionalitetsregeln, som hittills kunnat uppkomma genom att mandatfördelningens förhållande till befolkningsunderlaget i valkretsarna ej kontrollerats inför varje val, kommer därför att elimineras.

På de skäl som utredningen anført och som godtagits av remissinstanserna finner jag att befolkningssiffrorna enligt valårets mantalslängd bör läggas till grund för mandatfördelningen. Härav följer icke med nödvändighet att de befolkningssiffror, till vilka hänsyn måste tagas vid valkretsindelningen, även skall hämtas från mantalslängden. Det torde snarare i allmänhet förhålla sig så, att kyrkobokföringens befolkningssiffror vid början av det år, under vilket valkretsindelningen beslutas, bättre än siffrorna för den mantalskrivna befolkningen överensstämmer med siffrorna enligt valårets mantalslängd. Befolkningsomflyttningar kan nämligen ha inträffat från mantalskrivningen till årsskiftet. Det synes dock icke erforderligt att med-

dela särskilda föreskrifter om vilka befolkningssiffror, som skall beaktas vid valkretsindelningen.

Såväl i betänkandet som i några remissyttranden har framhållits, att mandatfördelningen bör vara beslutad i så god tid före valet, att de politiska partierna får erforderligt rådrum för kandidatnomineringen och andra valförberedelser. Den tidpunkt, vid vilken fördelningsbeslutet tidigast kan meddelas, blir beroende av när mantalslängden senast skall föreligga justerad. Enligt folkbokföringsförordningen skall så vara fallet den 1 mars. Anstånd med justeringen kan emellertid ges och förekommer också förhållandevis ofta till den 31 mars. Summering av mantalslängden måste därefter ske, innan beslut om mandatfördelningen kan fattas. Med hänsyn härtill torde den 30 april böra föreskrivas såsom den sista dag, då fördelningsbeslut skall vara meddelat. Givetvis bör dock länsstyrelsen meddela beslutet så tidigt som det är tekniskt möjligt. De för mandatfördelningen erforderliga sifferuppgifterna torde länsstyrelserna kunna erhålla från de lokala skattemyndigheterna utan att uttrycklig föreskrift om summering av mantalslängderna meddelas.»

Utskottet finner ej anledning till erinran mot de i förevarande del av propositionen framlagda förslagen.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

A) att riksdagen måtte, med avslag å motionen II: 136, antaga i förevarande del av proposition nr 26 framlagda

Förslag

till

L a g

om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)

Häri genom förordnas, att 48 och 51 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

48 §.

1 mom. Utses någon för samma tid i två eller flera valkretsar till landstingsman eller fullmäktig, skall på honom ankomma att bestämman, i vilken valkrets han skall

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

anses vald. Det åligger honom att om sitt beslut göra skyndsamt anmälan, då fråga är om val till landstingsman, hos länsstyrelsen och ej hos den myndighet, som verkställt sammanräkningen.

Då anmälan inkommit, skall den valde anses hava avgått som landstingsman eller fullmäktig i valkrets, i vilken han ej önskat mottaga uppdraget. Efterträdare för honom i sådan valkrets inkallas eller utses i den ordning, som gäller vid landstingsmans eller fullmäktigs avgång.

Hava vid valet landstingsmän eller fullmäktige icke blivit till föreskrivet antal utsedda, anställs ofördröjligen nytt val för utseende av det felande antalet och, vid val av landstingsmän, jämväl av suppleanter. Äro landstingsmän men ej suppleanter valda till erforderligt antal, skall vid valet bero.

2. mom. Hava vid valet landstingsmän eller fullmäktige icke blivit till föreskrivet antal utsedda, anställs ofördröjligen nytt val för utseende av det felande antalet och, vid val av landstingsmän, jämväl av suppleanter. Äro landstingsmän men ej suppleanter valda till erforderligt antal, skall vid valet bero.

51 §.

Efter röstsammanräkning — — — blivit utsedda.

Efter röstsammanräkning för val av fullmäktige åligger det länsstyrelsen eller magistrat, som verkställt sammanräkning, att utan avgift skyndsamt låta tillstålla var och en fullmäktig ett utdrag av förrättningsprotokollet i vad det rör honom.

Länsstyrelsen låter — — — valens utgång.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1959.

B) att riksdagen måtte antaga i förevarande del av proposition nr 26 framlagda

1) Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753)

Härigenom förordnas, att 9 § kommunallagen den 18 december 1953 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

9 §.

För val — — — — — inom valkrets.

Vid valkretsindelning iakttages, att varje krets *kommer* att utse minst tio, *högst trettio* fullmäktige *efter den beräkningsgrund, att i allmänhet inom varje krets en fullmäktig utses för varje befolkningstal motsvarande det som erhålles, då kommunens folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela kommunen;* att delar av samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valkretsar; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; samt att antalet fullmäktige för hela kommunen, i den mån det utan olägenhet kan ske, *fördelas* lika på de särskilda valkretsarna.

Vid valkretsindelning iakttages, att varje krets *kan beräknas komma* att utse minst tio fullmäktige *med tillämpning av vad i följande stycke sägs;* att delar av samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valkretsar; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; samt att antalet fullmäktige för hela kommunen *kan beräknas bli* lika *fördelat* på de särskilda valkretsarna i den mån det utan olägenhet kan ske.

I varje valkrets väljes, efter kretsens i mantalslängden upptagna befolkning för året näst före den fyraårsperiod, som valet gäller, en fullmäktig för varje fullt tal, motsvarande det som erhålles, då kommunens för samma år i mantalslängden upptagna folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela kommunen. Därest det antal fullmäktige, som med tillämpning av denna regel skall

(Nuvarande lydelse)

Om indelning i valkretsar jämte antalet fullmäktige för varje valkrets äga, efter därom av kommunens styrelse uppgjort förslag, fullmäktige göra framställning hos länsstyrelsen. Utan föregående framställning må länsstyrelsen förordna om sådan indelning, sedan tillfälle beretts fullmäktige att avgiva yttrande i ärendet. Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning.

(Föreslagen lydelse)

utses, icke uppgår till det för kommunen bestämda antalet, skola för ernående av detta antal de valkretsar, vilkas folkmängd mest överskjuter de tal, som enligt den angivna regeln äro bestämmande för fullmäktiges antal inom valkretsarna, vara berättigade att var för sig i ordning efter överskottens storlek välja ytterligare en fullmäktig. Äro överskottstalen lika för två eller flera valkretsar, avgöres företrädet genom lottning.

Om indelning i valkretsar äga, efter därom av kommunens styrelse uppgjort förslag, fullmäktige göra framställning hos länsstyrelsen. Utan föregående framställning må länsstyrelsen förordna om sådan indelning, sedan tillfälle beretts fullmäktige att avgiva yttrande i ärendet.

Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning. Det antal fullmäktige, varje valkrets skall utse, fastställas av länsstyrelsen det år, då valet skall äga rum, före april månads utgång med giltighet för den period valet avser. Uppgår därvid i någon valkrets det antal fullmäktige, som kretsen äger utse enligt i tredje stycket angivna grunder, icke till tio, skall antalet, med motsvarande jämkning av antalet fullmäktige i övriga kretsar, likväl bestämmas till tio; och skall i sådant fall valkretsindelningen omprövas före nästa val.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1959.

2) Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957
(nr 50)

Härigenom förordnas, att 9 § kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

9 §.

För val — — — — — inom valkrets.

Vid valkretsindelning iakttages, att varje krets *kommer* att utse minst tio, *högst trettio* stadsfullmäktige *efter den beräkningsgrund, att i allmänhet inom varje krets en stadsfullmäktig utses för varje befolkningstal motsvarande en hundradedel av stadens folkmängd*; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; att territoriell församling, där så kan ske, lämnas odelad och icke i något fall delas på flera än två kretsar; samt att antalet fullmäktige för hela staden, i den mån det utan olägenhet kan ske, *fördelas* lika på de särskilda valkretsarna.

Vid valkretsindelning iakttages, att varje krets *kan beräknas komma* att utse minst tio stadsfullmäktige *med tillämpning av vad i följande stycke sägs*; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; att territoriell församling, där så kan ske, lämnas odelad och icke i något fall delas på flera än två kretsar; samt att antalet fullmäktige för hela staden *kan beräknas bliva lika fördelat* på de särskilda valkretsarna i den mån det utan olägenhet kan ske.

I varje valkrets väljes, efter kretsens i mantalslängden upptagna befolkning för året näst före den fyraårsperiod, som valet gäller, en stadsfullmäktig för varje fullt tal, motsvarande en hundradedel av stadens för samma år i mantalslängden upptagna folkmängd. Därest det antal fullmäktige, som med tillämpning av denna regel skall utses, icke uppgår till etthundra, skola för ernående av detta antal de valkretsar, vilkas folkmängd mest överskjuter de tal, som enligt den angivna regeln äro bestäm-

(Nuvarande lydelse)

Om indelning i valkretsar *jämte antalet fullmäktige för varje valkrets* äga, efter därom av stadskollegiet uppgjort förslag, stadsfullmäktige göra framställning hos överståthållarämbetet. Utan föregående framställning må överståthållarämbetet förordna om sådan indelning, sedan tillfälle beretts stadsfullmäktige att avgiva yttrande i ärendet. Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning.

(Föreslagen lydelse)

mande för fullmäktiges antal inom valkretsarna, vara berättigade att var för sig i ordning efter överskottens storlek välja ytterligare en fullmäktig. Äro överskottstalen lika för två eller flera valkretsar, avgöres företrädet genom lottning.

Om indelning i valkretsar äga, efter därom av stadskollegiet uppgjort förslag, stadsfullmäktige göra framställning hos överståthållarämbetet. Utan föregående framställning må överståthållarämbetet förordna om sådan indelning, sedan tillfälle beretts stadsfullmäktige att avgiva yttrande i ärendet.

Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning. *Det antal fullmäktige, varje valkrets skall utse, fastställas av överståthållarämbetet det år, då valet skall äga rum, före april månads utgång med giltighet för den period valet avser. Uppgår därvid i någon valkrets det antal fullmäktige, som kretsen äger utse enligt i tredje stycket angivna grunder, icke till tio, skall antalet, med motsvarande jämkning av antalet fullmäktige i övriga kretsar, likväl bestämmas till tio; och skall i sådant fall valkretsindelningen omprövas före nästa val.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1959.

Stockholm den 25 februari 1959.

På konstitutionsutskottets vägnar:

BENGT ELMGREN

Närvarande

A) vid behandlingen av förslaget till lag om ändring i kommunala vallagen:

från första kammaren: herrar Elmgren, Ollén, Torsten Andersson, Olsén*, Sveningsson, Lundström, Nils-Eric Gustafsson, Dahl, Sörlin* och Aspling;

från andra kammaren: herrar Norén, Spångberg, Magnusson i Tumhult, Jonsson i Haverö, Braconier, Bark, Andersson i Linköping, Hamrin, Nilsson i Tvärålund* och Anderson i Sundsvall.

B) vid behandlingen av förslaget till lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen och förslaget till lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen för Stockholm:

från första kammaren: herrar Elmgren, Damström, Ollén, Torsten Andersson, Olsén*, Lundström, Nils-Eric Gustafsson, Dahl, Aspling och Arvidson*;

från andra kammaren: herrar Pettersson i Norregård, Norén, Spångberg, Magnusson i Tumhult, Jonsson i Haverö, Bark, Andersson i Linköping, Hamrin, Gansmoe och Anderson i Sundsvall.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

till utskottets hemställan under A):

1) av herr *Lundström*;

2) av herrar *Sveningsson*, *Magnusson* i Tumhult och *Braconier*, vilka inom utskottet yrkat att utskottet måtte tillstyrka motionen II: 136.